

Politické a teoretické nezrovnalosti chápania nacionalizmu

Vladimír BOKŠA

Na základe neustále častejšieho skúmania pojmu nacionalizmus zo strany odbornej verejnosti a výlučne negatívneho interpretovania nacionalizmu zo strany politických predstaviteľov v slovenskom, európskom a svetovom kontexte, sa pokúsime analyzovať nacionalizmus z politologického a čiastočne historického hľadiska. Cieľom našej práce je taktiež poskytnúť ucelenejší výklad nacionalizmu cez jeho pôvod až po súčasné postavenie tejto ideológie. Svoj príspevok sme zamerali predovšetkým na príčiny rôznych výkladov a chápaní nacionalizmu. Hlavnými opornými zdrojmi pre napísanie príspevku boli predovšetkým štúdie popredných odborníkov zaoberajúcich sa nacionalizmom, ktorými sú napríklad Miroslav Hroch, František Kutnar a ďalší.

Pôvod nacionalizmu

Vzhľadom na zložitosť a rozmanitosť interpretácií nacionalizmu sa v tejto kapitole našej práce budeme zaoberať pôvodom národa, ktorý logicky s nacionalizmom úzko súvisí a je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Analyzovať budeme hlavne z hľadiska politologického a do istej miery z pohľadu historického.

Národ a s ním spájaný nacionalizmus sú dva pojmy, ktoré spôsobujú veľké množstvo názorov. Tieto názory sú podmienené hlavne tým, že sa uvedenej problematike venuje niekoľko vedeckých oblastí (filozofia, história, sociológia, politológia, etnológia, antropológia, lingvistika a pod.) a tiež množstvom činiteľov, ktoré tieto vedecké disciplíny berú do úvahy. Zároveň veľké problémy spôsobuje aj nejednotná terminológia, ktorá sa pravdepodobne najviac prejavovala pri prekladaní odborných prác z jedného jazyka do iného jazyka.¹

Za prvoradé a veľmi dôležité považujeme upriamiť pozornosť na samotný výklad a pôvod slova národ. Ingmar Karlsson vo svojej štúdii píše, že v priebehu dejín sa termín národ viackrát transformoval. Samotné slovo národ pochádza z latinského *natio* (zrodenie), ktoré má svoj zrod v slove *nascor*, teda zrodiť sa. Pre Rimanov predstavoval termín *natio* väčšiu skupinu ľudí, ktorá obsiahla nielen rodinu, príbuzenstvo, alebo kmeň. Tento termín sa zreteľne odlišoval tak od *genes*, ako aj od *populos*, teda ľud. Určité množstvo ľudí bolo často považované svojím okolím za *natio* bez toho, aby sa sami za *natio* považovali.²

¹ Pohľady na národ a nacionalizmus. Dostupné na internete: <http://www.sav.sk/journals/uploads/02161000HROCH.pdf> [27/3/2012].

² Európa a národy – európsky národ alebo Európa národov? Dostupné na internete: <http://www.aepress.sk/Site01/ebooks/karlsson.pdf> [27/3/2012].

Marxisticky inšpirovaný historik Benedict Anderson vo svojej knihe píše, že slová ako národ, národnosť, nacionalizmus bolo vždy zložité definovať a analyzovať. V porovnaní s tým aký veľký vplyv mal nacionalizmus na moderný svet je vierohodných teórií o nacionalizme príliš málo. Benedict Anderson sa opiera o tvrdenie Hughu Setona – Watsona, ktorý je autorom pravdepodobne najlepšieho a najúplnejšieho písaného textu o nacionalizme. Konštatuje, že je nútený dôjsť k záveru, že žiadnu vedeckú definíciu národa nie je možné vymyslieť, pretože tento fenomén existoval a existuje.³

Na stránke Oxfordskej univerzity je uvedené, že nacionalizmus sa prvýkrát objavuje počas takých historických prevratov a udalostí, ako Americká a Veľká francúzska revolúcia. Jeho zakladatelia a počiatocní obhajcovia – Rousseau, Herder, Fichte, Korais a Mazzini pristúpili k nacionalizmu ako k prejavu najvýznamnejších aspirácií moderného ľudstva: autonómie, jednoty a identity. Zrodil sa z myšlienok slobody a suverenity, ktoré počas jednotlivých generácií ľudstva naberali na význame. Nacionalizmus vytvoril predstavu modernizujúceho sa západu, ktorý kedysi túžil po zmene a návrate známych myšlienok jednoty a antického dedičstva. Od tej doby, v rôznych podobách, zostáva dôležitou silou, ktorá spôsobuje zmenu, či už k lepšiemu, alebo nie. Napriek tomu, že až v poslednej dobe sa stal objektom vedeckých debát, nacionalizmus bol vždy stredobodom nesmierného množstva písomných prác.⁴ Teoretici nacionalizmu sa v prevažnej miere zhodujú na tom, že vek moderného nacionalizmu v Európe začína s príchodom 19. storočia. Napríklad E. Gellner hovorí o piatich etapách nacionalizmu a Viedenský kongres patrí k prvej z etáp.⁵

Ako uvádzame vyššie medzi zakladateľov nacionalizmu patrí napríklad Johan Gottfried Herder a preto považujeme za potrebné objasniť v akých intenciách túto ideológiu formoval a chápal, pretože v ďalšej časti sa budeme venovať v akej polohe sa nachádza táto ideológia v súčasnosti a v akých súvislostiach je politickou špičkou spájaná a interpretovaná. Nemecký filozof Herder formuloval národný a kultúrny patriotizmus. Bol zakladateľom nacionalistickej doktríny. Pokladal každý národ za živý organizmus. Podľa neho by mali byť štáty identické s národmi. Participácia medzi štátmi by nemala byť narušovaná drzosťou imperialistických režimov a usilovaním sa o hegemoniu. Herder bol nielen nacionalistom, ale bol zároveň internacionalistom. Pre jednotlivé národy bolo nevyhnutné, aby mali určitý kultúrny základ, pretože len tak mohli prispieť k vývoju ľudskej civilizácie. Nacionalistickú doktrínu však Herder netvoril sám. Jeho učenie postupom času preberali nemeckí romantici ako napríklad Johan Gottlieb Fichte, Fridrich Schlegel, Friedrich Schliermacher, Ernest Moritz a ďalší, ktorí pomaly premenili učenie na myšlienku o organickej podstate národa. Národ považovali za objektívny a prirodzený. Národy mali svoje vlastné črty, ktorými

³ ANDERSON, B. 2008. Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1490-8, s. 19.

⁴ Nationalism. Dostupné na internete: <http://www.oup.com/us/catalog/general/subject/Politics/ComparativePolitics/Nationalism/?view=usa&ci=9780192892607#reviews> [27/3/2012].

⁵ ROSULEK, P. 2002. Evropa, její národy, nacionalizmus a imperialismus. In Evropa národu, patriotu a integrace. Pelhřimov : Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-13-19, s. 33.

sa odlišovali od iných národov napríklad jazykom, tradíciami náboženstvom a podobne.⁶

Výklad a definícia nacionalizmu

V tejto časti našej práce sa budeme venovať výkladu nacionalizmu a jednotlivým definíciám, ktoré formulovali odborníci zaoberajúci sa nacionalizmom. Pokúsime sa poukázať na skutočnosť, že absolútne uznávaná a všeobecne rešpektovaná definícia nacionalizmu neexistuje a svoje tvrdenie budeme ilustrovať na viacerých príkladoch.

Napriek tomu, že nacionalizmus vychádza z pojmu národ, je zložitý ho pochopiť a trpí veľkým množstvom definícií. Peter Alter je vedec zaoberajúci sa pôvodom moderného nacionalizmu a analyzuje jeho rozmanité prejavy v priebehu posledných 200 rokov. Píše, že je veľké množstvo javov, ktoré je možné podriaďovať pojmu nacionalizmus. Naznačuje, že je to jeden z najnejasnejších pojmov v dnešnom politickom slovníku a v analytickom myslení. Nacionalizmus bol v minulosti používaný v mnohých rôznych kontextoch. V každom prípade, nacionalizmus je dôležitou súčasťou národného štátu. Nacionalizmus existuje vtedy, ak skupina ľudí cíti, že patrí k národu a ich lojalita a vernosť krajine je silnejšia, než lipnutie na niečom inom resp. na niečo iné. Navyše pocit oddanosti a vernosti motivuje ľudí k vytvoreniu politickej solidarity s ich národom v záujme dosiahnutia spoločných cieľov. Konečným cieľom je vo väčšine prípadov získanie autonómnej politickej moci pre národ a suverénnu štátnu moc. Pojem nacionalizmus v tomto politickom zmysle je zhrnutý do troch tvrdení, ktoré definuje profesor nacionalizmu a etnicity John Breuilly:

- Národ má explicitné typické znaky a osobitný charakter
- Záujmy a hodnoty národa majú prednosť pred všetkými ostatnými záujmami a hodnotami
- Národ musí byť nezávislý najviac ako to je možné. To si zvyčajne vyžaduje dosiahnutie aspoň politickej suverenity.⁷

V tejto súvislosti Miroslav Hroch píše, že nacionalizmus, ktorý označuje politický a myšlienkový postoj bol a ostal hodnotovo zaťaženým nástrojom politického zápasu, bol postupne zaradený do tesného príbuzenstva s pojmom národ, ktorý má svoj vznik v predmodernej dobe. Zmätko spôsobuje taktiež skutočnosť, že termín nacionalizmus interpretujú príslušníci rôznych národností do značnej miery v závislosti na tom, ako sa chápe termín národ v jazykovej tradícii jednotlivých národov. Z tohto dôvodu je pochopiteľné, že sa v angličtine „nationalism“ spája so štátom, resp. zápasom o štátnosť. V nemeckej terminológii si momentálne tento pojem hľadá svoje miesto a je predmetom sporných interpretácií. Navyše je tento termín v angličtine

⁶ Európa a národy – európsky národ alebo Európa národov? Dostupné na internete: <http://www.aepress.sk/Site01/ebooks/karlsson.pdf> [27/3/2012].

⁷ Perilous Identities: the state, the nation, and the nation – state. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCYQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffaculty.colostate-pueblo.edu%2Fmark.gose%2FNation.doc&ei=fLFIT76-MoeF4gSRkKTgBw&usg=AFQjCNFKKA2dVgdRFhMKT4V0Zu2wpXbjRw&sig2=wcx1HAOQOKMmpqZd7NGwnw> [27/3/2012].

i v nemčine a ešte viac v ruštine a češtine podvedome či vedome spájaný s negatívnymi prejavmi existencie národa a zápasov v mene národa.⁸

Nacionalizmus (*nationalism*) je z axiologického hľadiska, teda hodnotového pohľadu politická ideológia, ktorá kladie väčší dôraz na politické, kultúrne a ekonomické záujmy určitého národa. Základnými tézami a ideami nacionalizmu je hľadanie historickej úlohy a vyššieho poslania národa, vydobytie národnej slobody, uznania a cti. Nacionalizmus predstavuje koniec individualizmu. Ide mu o šťastie národa. Sloboda pridelená jednotlivcovi, teda osobná sloboda je druhotná, čím v podstate predstavuje opozíciu voči liberalizmu. Nacionálna ideológia sa opiera hlavne o národ a o jeho základné znaky: zvyky, tradície, jazyk, kultúru, umenie, literatúru.⁹

Vladimír Šotter predseda Národného inštitútu Francois Marie Voltaire napísal tézu, že pojem nacionalizmus má neutrálnu až pozitívnu konotáciu. Všetky štáty národov ako je Francúzsko, Veľká Británia a Nemecko sú založené a vybudované na základe ideí nacionalizmu, presnejšie britského, francúzskeho a nemeckého.¹⁰ Vladimír Šotter svoje tvrdenie opiera o internetový slovník The American Heritage of the English Language. Tento slovník definuje nacionalizmus ako oddanosť záujmom alebo kultúre národa. Ide o presvedčenie, že národy budú mať prospech radšej z činnosti nezávislej ako kolektívnej, s upriamením pozornosti na národné a nie na medzinárodné ciele. Ďalšou črtou je túžba po národnej nezávislosti v štáte pod cudzou nadvládou.¹¹ Svoju tézu V. Šotter dokumentuje aj prostredníctvom Websters Revised Unabridged Dictionary a Encyclopedia Britannica.

Slovenský historik Milan Stanislav Ďurica vo svojej knihe píše, že na to, aby sme nacionalizmus ako pomerne široko koncipovanú a v odbornej literatúre doposiaľ správne nespracovanú tému mohli zvládnuť minimálne v polohe orientačného zobrazenia, musíme si určiť čo najužšie časové a čo najzákladnejšie obsahové pôsobisko jej rozsahu. Milan S. Ďurica si osvojuje pojem „nacionalizmus“ v jednom z jeho niekoľkých chápaní, ktoré v ňom sleduje jednu z podstatných hodnôt novodobého európskeho vývoja, podmieneného osvietenským duchovným smerovaním, Francúzskou revolúciou a nemeckým romantizmom. Podľa neho ide o veľmi náročne rozdeľovaný súbor spoločenského vývoja, v ktorom jednotlivé činitele napríklad filozofické vplyvy J. J. Rousseaua, G. W. F. Hegla, J. C. von Herdera, ďalej literárny romantizmus, ale aj socialistické teórie a agitácie od francúzskych utopistov cez K. Marxa až po O. Bauera – preberané príslušníkmi rôznych politických či etnických celkov, vyčíňovali a vyčíňujú sa v rôznorodých, v istých momentoch

⁸ HROCH, M. 2009. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. ISBN 9788074190100, s.17.

⁹ Politické teórie a ideológie v politickom živote. Dostupné na internete: <http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/157-ideologie-v-politickom-zivote-5-klasifikacia-ideologickych-konceptov-z-axiologickeho-hladiska.html> [27/3/2012].

¹⁰ Nacionalizmus – jav pozitívny. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.voltaire.netkosice.sk%2Farchive%2Fslovensko%2FNacionalizmus%2520-%2520prejav%2520pozitivny.doc&ei=MDtiT4K3G8Sn4gSspFT4Bw&usg=AFQjCNG4WD2VXARQis72g8wGU8il0x3bpg&sig2=XVpP6bMbTtH5FfRkyiwkfg> [27/3/2012].

¹¹ Dictionary. Dostupné na internete: <http://education.yahoo.com/reference/dictionary/entry/nationalism> [27/3/2012].

úplne protívnych výsledkoch. Toto sú podľa Milana S. Ďuricu hlavné príčiny toho, že autori nedokážu nájsť spoločný konsenzus v súvislosti s definíciou nacionalizmu, ani na správnom typologickom členení.¹²

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že Milan S. Ďurica sa nezmieňuje a ani neformuluje jednoznačnú definíciu nacionalizmu a jeho postoj je postavený na neutrálnosti a objektívnosti. V tejto fáze sa oprieme aj o ďalšie chápania a výklady nacionalizmu od významných teoretikov zaoberajúcich sa predmetnou problematikou.

Český historik František Kutnar píše, že pri premene formy vlastenectva na novodobý nacionalizmus si musíme byť vedomý niekoľkých vecí, ktoré túto premenu vysvetľujú ako základnú zmenu v myšlienkových a citových predstavách, ktoré v zmene z vlastenectva na nacionalizmus vidia len prirodzený stupňovitý a kvalitatívny prerod pojmovej kategórie. Za predpokladu, že je historicky nesporné národné vedomie a cit v rôznych podobách, sú trvalým ukazovateľom stredovekých a novovekých dejín, môžeme v tomto smere pozorovať zrodenie tohto dôležitého dejinného javu, narastanie a zosilňovanie jeho obsahových a citových charakteristík. Za tohto stavu potom nie je možné vlastenectvo a nacionalizmus klásť proti sebe ako nezmieriteľné protiklady, ale posudzovať ich ako dva rôzne vývojové stupne podobného myšlienkového a sociálneho javu národa odpovedajúcej jeho kultúrnej náplni a spoločenskej skladbe.¹³

V tejto časti príspevku vzhľadom na vyššie uvedené považujeme za dôležité oboznámiť sa s definíciou a výkladom vlastenectva, pretože vlastenectvo je vnímané, chápané a vysvetľované vo všeobecnosti či už v odborných, alebo politických kruhoch na rozdiel od nacionalizmu prevažne pozitívne.

Podľa Elektronického lexikónu slovenského jazyka je vlastenectvo prejavovanie lásky k vlasti.¹⁴ Podľa F. Kutnara je vlastenectvo stupeň životnej, kultúrnej a spoločenskej pospolitosti nižšej ako v nacionalizme. Vlastenectvo je potenciálnou veličinou, ktorá sa uzatvára sama v sebe a netúži po vonkajšom prejave. Ide mu skutočne ako hovorí Strowski o nahromadenie vlastných domácich hodnôt fyzických a duchovných. Na druhej strane nacionalizmus chce omnoho viac svojím národným citom a vôľou ovplyvňovať, chce pôsobiť vedome, aktívne a príťažlivo. V národnom cite vlastenectva tvorí základ cit rodovej príslušnosti a cit prináležitosti s láskou k rodnej pôde. V nacionalizme sa prechádza z týchto prirodzených základov k národnému citu a vôľu prináležať plne v radoostiach i starostiach celému národu, považovať sa za jeho časť a dávať do jeho služieb sily duchovné a fyzické. Kutnar tvrdí, že to je nacionalizmus v dobrom, pravom význame, ktorý kladie úctu k druhým národom.¹⁵

¹² ĎURICA, M. 2006. Nacionalizmus alebo národné povedomie?. Bratislava: LÚČ – Ústav dejín kresťanstva, 2006. ISBN 80-7114-566-1, s. 5 – 6.

¹³ KUTNAR, F. 2003. Obrozené vlastenectví a nacionalismus. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-833-6, s. 176 – 177.

¹⁴ Elektronický lexikón Slovenského jazyka. Dostupné na internete: <http://www.slex.sk/index.asp> [27/3/2012].

¹⁵ KUTNAR, F. 2003. Obrozené vlastenectví a nacionalismus. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-833-6, s. 179.

Americký pragmatický filozof a liberál John Dewey sa o nacionalizme vo svojej knihe vyjadril, „ako väčšina reálnych vecí na tomto svete, dokonca aj tých zlých, je nacionalizmus zamotanou zmesou dobrého i zlého. Nie je možné určiť jeho nežiaduce dôsledky a už vôbec nie uvažovať o účinných metódach boja proti nim, pokiaľ mu plne nepriznáme i jeho žiaduce stránky. Tie totiž tvoria výzbroj i výstroj istých temných síl, ktoré ich zneužívajú ako svoje obranné i útočné prostriedky, aby nacionalizmus premenili na zlo.“¹⁶ Ak si jeho výrok preložíme do zrozumiteľnejšej reči, tak prichádzame k názoru, že ani významný predstaviteľ liberalizmu, teda ideológie, ktorá je ako sme spomínali vyššie určitou opozíciou nacionalizmu nepripúšťa a reformuluje nacionálnu ideológiu v negatívnom a odstrašujúcom zmysle.

John Dewey sa zmieňuje o tom, že nacionalizmus má pozitívne stránky, ktoré sú previazané hlavne s jeho historickým pôvodom. Podľa neho bol nacionalizmus kedysi hnutím proti despotizmu a nežiaducim podmienkam. Mať záujem o národ je podľa neho vždy pozitívnejšie ako obmedzovať svoj horizont na hranice farnosti či provincie. Nacionalizmus je spojený so vzburou utláčaných veľkých skupín ľudí proti vonkajšiemu imperiálnemu panstvu.¹⁷

Interpretácie jednotlivých autorov nám jasne signalizujú, že pôvod nacionalizmu nevykladajú jednotliví autori negatívne ale ani obsahovo absolútne identicky. Napriek tomu môžeme konštatovať, že názory na pôvod nacionalizmu síce nie sú rovnaké, ale rozhodne nie protichodné a v žiadnom prípade nemajú výlučne negatívnu konotáciu.

Podľa Miroslava Hrocha mnohí súčasní vedci upozorňujú, že nacionalizmus pomáhal legitimovať občiansky demokratický politický systém.¹⁸

Politická interpretácia nacionalizmu

Vzhľadom na uvedené poukážeme v tejto kapitole našej práce na interpretáciu nacionalizmu podľa niektorých popredných relevantných politikov.

V roku 2008 sa na Mestskom úrade v Komárne stretli vtedajší premiéri Slovenskej a Maďarskej republiky, Róbert Fico a Ferenc Gyurcsány. Prioritnou témou stretnutia bol problém zhoršujúcich sa slovensko-maďarských vzťahov. Róbert Fico na tomto stretnutí vyhlásil, „pre Slovensko je neakceptovateľný export nacionalizmu i fašizmu z Maďarska na územie Slovenska. Rovnako je neakceptovateľné, aby boli napríklad Maďarské gardy napojené na opozičné politické strany.“¹⁹ V tomto ohľade sa nestotožňujeme v plnej miere s výrokom R. Fica, pretože nacionalizmus ako ideológiu degradoval na úroveň fašizmu. Vzhľadom na tento výrok sa odvolávame na Heyesovu definíciu nacionalizmu, ktorá bola najskôr kritická a označovala nacionalizmus za hrdé a vychvaľujúce zmýšľanie o svojom vlastnom národe

¹⁶ DEWEY, J. 2001. Rekonštrukcia liberalizmu. Bratislava: Kaligram, 2001. ISBN 80-7149-281-7, s. 587

¹⁷ DEWEY, J. 2001. Rekonštrukcia liberalizmu. Bratislava: Kaligram, 2001. ISBN 80-7149-281-7, s. 587.

¹⁸ HROCH, M. 2009. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. ISBN 9788074190100, s.33.

¹⁹ Fico s Gyurcsányom sa dohodli na boji proti extrémizmu. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4177232/fico-s-gyurcsanyom-sa-dohodli-na-boji-proti-extremizmu.html> [27/3/2012].

sprevádzané nepriateľským postojom k iným národom. Heyes však došiel k názoru, že je potrebné diferencovať niekoľko typov nacionalizmu a to humanistický, jakobínsky, tradicionalistický, liberálny a integrálny. Pokúsil sa tiež o neutrálne a nehodnotiace určenie nacionalizmu ako zlúčenie patriotizmu s uvedomením si národnosti.²⁰ Myslíme si, že v tejto súvislosti mal R. Fico pristúpiť zodpovednejšie a zvoliť podobnú metódu a označiť konkrétnu formu nacionalizmu, ktorá by napĺňala jeho skutočný obsah. Podobne sa vo vyjadrení nemôžeme stotožniť ani s vyjadrením vtedajšieho maďarského premiéra Gyurcsányho, ktorý na stretnutí vyhlásil, „Európu v 21. storočí neohrozuje fašizmus, pretože nemá vytvorený priestor na svoj rozvoj. Čo ohrozuje Európu, je nacionalizmus či skrytý fašizmus.“²¹

Pri vtedajšom a zároveň súčasnom premiérovi SR Róbertovi Ficovi sledujeme v tejto súvislosti pozoruhodný názorový nesúlad. Odôvodňujeme to na jeho vyhláseniach v Liptovskom Mikuláši v roku 2008 pri príležitosti 160. výročia Žiadosti slovenského národa, kedy sa prejavom a svojou prítomnosťou na podujatí v podstate v plnej miere stotožnil s požiadavkami, ktoré sú vyjadrené v Žiadostiach slovenského národa. Podľa Milana Stanislava Ďuricu sú totiž Žiadosti slovenského národa z 10. mája 1848 základným kľúčom pre pochopenie nielen slovenského nacionalizmu, ale aj celých dejín Slovenska. Podľa Ďuricu sa práve pri týchto žiadostiach začal formovať novodobý slovenský nacionalizmus.²²

Práve takýto druh nacionalizmu však Róbert Fico zásadne odmieta a podľa viacerých vyhlásení chce proti nemu bojovať a varuje pred ním slovenskú spoločnosť. Aj v tomto ohľade sa preukázalo aké dôležité je citlivo narábať s používaním termínu nacionalizmus.

V roku 2011 vtedajší premiér Mikuláš Dzurinda vyhlásil, „hodnoty demokracie a plurality, ak nie sú sprevádzané zodpovednosťou, tak degenerujú a stávajú sa akýmsi figovým listom, za ktorým sa neraz skrývajú aj ľudia s totalitnými maniermi alebo nacionalisti,“ vyhlásil na stretnutí s poslancami zahraničného výboru a výboru pre európske záležitosti parlamentu, osobnosťami spoločenského života a predstaviteľmi mimovládnych organizácií, ktorí sa venujú zahraničnej politike.²³ Aj tento výrok Mikuláša Dzurindu svedčí o jeho dovoľme si povedať výrazne obmedzenej teoretickej báze ohľadne nacionalizmu.

Možné príčiny nesprávneho chápania a výkladu nacionalizmu

Myslíme si, že výlučne negatívna interpretácia nacionalizmu sa v súčasnom neustále globalizujúcom svete stáva svojím spôsobom tendenčná a účelová.

²⁰ HROCH, M. 2009. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. ISBN 9788074190100, s.20.

²¹ Fico s Gyurcsányom sa dohodli na boji proti extrémizmu. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4177232/fico-s-gyurcsanyom-sa-dohodli-na-boji-proti-extremizmu.html> [27/3/2012].

²² ĎURICA, M. 2006. Nacionalizmus alebo národné povedomie?. Bratislava: LÚČ – Ústav dejín kresťanstva, 2006. ISBN 80-7114-566-1, s. 17 – 19.

²³ Dzurinda: Nacionalisti sa zakrývajú figovým listom demokracie bez zodpovednosti. Dostupné na internete: <http://www.aktuality.sk/clanok/180082/dzurinda-nacionalisti-sa-zakryvaju-figovym-listom-demokracie-bez-zodpovednosti/> [27/3/2012].

Plne si uvedomujeme zložitosť predmetnej problematiky a preto svoje tvrdenie opierame o vyjadrenie zahranično-politického redaktora Slovenskej televízie Ľubomíra Hud'a, ktorý 19.2.2012 na konferencii Spoločnosti slovenskej inteligencie Korene analyzoval vznik a úlohu Nového Svetového poriadku. Vo svojom vystúpení sa Ľubomír Hud'o zmieňoval o hlavnom nepriateľovi Nového Svetového poriadku a ním sú národy a štáty, ale aj vlády a politici, ktorí presadzujú národnoštátne záujmy. Odvolával sa taktiež na anglického spisovateľa Herberta Georga Wellsa, ktorý bol síce spisovateľ sci-fi žánru, ale jasne definoval (v minulom storočí) o čo v Novom svetovom poriadku ide. Musí totiž zmiznúť národný individualizmus, musia zaniknúť suverénne štáty a zmiznúť súčasné vlády. Hud'o dodáva, že toto nie je sci-fi verzia, ale politická koncepcia, ktorá platí na celom svete. Podľa neho v praxi Nového svetového poriadku to vyzerá tak, že národy, štáty a kultúry a rozmanitosť sa stávajú prekážkou, pretože úplne stačí otrocká, poslušná a konzumná masa pod jednou zástavou, jedinou vládou, armádou a políciou. Európa v tejto koncepcii taktiež zohráva svoju úlohu, a to konkrétne vo forme centrálného super štátu, ktorý zlikviduje akékoľvek rozdiely medzi národmi a štátmi.²⁴

Na tomto príklade môžeme poukázať, že nacionálne myšlienky v tej najčistejšej forme, o ktorej písali napríklad Kutnar a Ďurica je potrebné potlačiť a z tohto dôvodu sa mení aj celkový jazyk jednotlivých politikov. Politológ Roman Michelko v jednej zo svojich kníh píše, že jazyk zásadným spôsobom ovplyvňuje vedomie a taktiež jeho vnímanie sveta. Jazyk sa stáva dôležitým nástrojom myšlienkového a spoločenského kontroly občanov. Podľa neho je jeden z najdôležitejších cieľov globalizácie usmerňovať myslenie a konanie ľudí tým správnym smerom.²⁵ Myslíme si, že práve takáto forma sa uplatňuje aj pri narábaní s pojmami ako je nacionalizmus.

Na základe uvedeného problému môžeme konštatovať, že nacionalizmus v pozitívnom zmysle môže mať pri súčasnej zhoršujúcej sa ekonomicko-spoločenskej situácii silnejúci význam a potenciál a preto sa doktrína nacionalizmu v duchu globalizácie nesmie naplňať. Myslíme si, že chápať nacionalizmus ako niečo výlučne negatívne je nepochopením samotného pojmu nacionalizmus a taktiež s najväčšou pravdepodobnosťou podľahnutie silnej mediálnej a politickej demagógii.

Na základe množstva preštudovanej literatúry si dovoľíme konštatovať, že nacionalizmus je vo všeobecnosti interpretovaný a vykladaný na hrane objektivity s prvkami zámernej účelovosti s cieľom psychicky traumatizovať a frustrovať verejnú mienku a zabrániť tak akémukoľvek šíreniu nacionalistických myšlienok, ktoré by reálne mohli unifikovať národne orientovaných ľudí odhodlaných demokraticky a občiansky postaviť sa na silnejší odpor proti súčasnému systému panujúcemu v Európe i vo svete.

²⁴ 20. Plenárna konferencia ZSI-videozáznam. Dostupné na internete: <http://korene.co.cc/> [27/3/2012].

²⁵ MICHELKO, R. 2009. Eseje o globalizácii. Martin: Matica Slovenská, 2009. ISBN 978-80-7090-895-2. s. 84 – 85.

Literatúra:

ANDERSON, B.: 2008. Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1490-8, s. 274.

DEWEY, J.: 2001. Rekonštrukcia liberalizmu. Bratislava: Kaligram, 2001. ISBN 80-7149-281-7, s. 678.

ĐURICA, M.: 2006. Nacionalizmus alebo národné povedomie?. Bratislava: LÚČ – Ústav dejín kresťanstva, 2006. ISBN 80-7114-566-1, s. 36.

HROCH, M.: 2009. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2009. ISBN 9788074190100, s.315.

KUTNAR, F.: 2003. Obrozenské vlastenectví a nacionalismus. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-833-6, s. 395.

MICHELKO, R.: 2009. Eseje o globalizácii. Martin: Matica Slovenská, 2009. ISBN 978-80-7090-895-2, s. 126.

ROSULEK, P.: 2002. Evropa, její národy, nacionalizmus a imperializmus. In Evropa národů patriotu a integrace. Pelhřimov: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-13-19, s. 166.

Dictionary. Dostupné na internete: <http://education.yahoo.com/reference/dictionary/entry/nationalism> [27/3/2012].

Európa a národy – európsky národ alebo Európa národov? Dostupné na internete: <http://www.aepress.sk/Site01/ebooks/karlsson.pdf> [27/3/2012].

Elektronický lexikón Slovenského jazyka. Dostupné na internete: <http://www.slex.sk/index.asp> [27/3/2012].

Fico s Gyurcsánym sa dohodli na boji proti extrémizmu. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/4177232/fico-s-gyurcsanyom-sa-dohodli-na-boji-proti-extremizmu.html> [27/3/2012].

Nacionalizmus – jav pozitívny. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.voltaire.netkosice.sk%2Farchive%2Fslovensko%2FNacionalizmus%2520%2520prejav%2520pozitivny.doc&ei=MDtiT4K3G8Sn4gSspfT4Bw&usg=AFQjCNG4WD2VXARQis72g8wGU8iI0x3bpg&sig2=XVpP6bMbTtH5FfRkyiwkfg> [27/3/2012].

Nationalism. Dostupné na internete: <http://www.oup.com/us/catalog/general/subject/Politics/ComparativePolitics/Nationalism/?view=usa&ci=9780192892607#reviews> [27/3/2012].

Perilous Identities: the state, the nation, and the nation – state. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCYQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffaculty.colostateueblo.edu%2Fmark.gose%2FNation.doc&ei=fLFIT76MoeF4gSRkKTgBw&usg=AFQjCNFKKA2dVgdRFhMKT4V0Zu2wpXbjRw&sig2=wcx1HAOQOKMmpqZd7NGwnw> [27/3/2012].

20. Plenárna kamonferencia ZSI-videozáznam. Dostupné na internete: <http://korene.co.cc/> [27/3/2012].

Pohledy na národ a nacionalizmus. Dostupné na internete: <http://www.sav.sk/journals/uploads/02161000HROCH.pdf> [27/3/2012].

Politické teórie a ideológie v politickom živote. Dostupné na internete:
<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/157-ideologie-v-politickom-zivote-5-klasifikacia-ideologickych-konceptov-z-axiologickeho-hladiska.html> [27/3/2012].